OLDSCHOOL
STARA DOBRA SZKOŁA

SZKOŁA PO REFORMIE

Seria repetytoriów dla szkół podstawowych

JĘZYK POLSKI

KOREPETYCJE ÓSMOKLASISTY

KLASÓWKA
TEST
EGZAMIN

LEKTURY • PRZYKŁADY • ĆWICZENIA

JĘZYK POLSKI

KOREPETYCJE ÓSMOKLASISTY

- LEKTURY
- PRZYKŁADY
- ĆWICZENIA

OLDSCHOOL
STARA DOBRA SZKOŁA

Koncepcja serii „Korepetycje ósmoklasisty”:
Alicja Berman, Anna Laskowska, Kaja Mikoszewska

Autorka tekstów: **Małgorzata Białek**
Opracowanie redakcyjne: **Alicja Berman**
Projekt okładki: **Teresa Chylińska-Kur, KurkaStudio**
Ilustracje: **Magdalena Wójcik**
Korekta: **Marek Kowalik**
Projekt makiety: **Kaja Mikoszewska**

Producent wydawniczy: **Marek Jannasz**

© Copyright by Wydawnictwo Lingo sp.j., Warszawa 2019

Serii OldSchool szukaj też na:

www.egzamin.guru

ISBN: 978-83-7892-653-5
ISBN wydania elektronicznego: 978-83-7892-677-1
Skład i łamanie: Kaja Mikoszewska

Książka **„Język polski. Korepetycje ósmoklasisty”** to idealna publikacja dla wszystkich uczniów, którzy chcą powtórzyć i utrwalić wiadomości przed sprawdzianem lub przygotowują się do egzaminu ósmoklasisty.

Zawiera przypomnienie najważniejszych motywów literackich oraz treści lektur. Każdy z motywów został krótko omówiony. Po każdym ogólnym omówieniu następuje moduł „Przypomnij sobie lektury” zawierający m.in. przypomnienie sytuacji i cech bohaterów oraz opis środków stylistycznych i ich funkcji w utworze.

Osobno opracowane zostały zagadnienia z zakresu teorii literatury i nauki o języku, takie jak: rodzaje i gatunki literackie, środki stylistyczne czy zasady analizy tekstu literackiego. Zaprezentowano również cechy różnych form wypowiedzi, z którymi uczeń może się spotkać podczas egzaminu ósmoklasisty, wraz ze wskazówkami dotyczącymi sposobu pisania różnych typów wypracowań.

Ostatni rozdział poświęcony jest kształceniu językowemu – stanowi dokładne przypomnienie zagadnień gramatycznych wraz z przykładami.

Książka zawiera przykłady oraz zadania sprawdzające stopień opanowania wiadomości dotyczących teorii literatury i gramatyki (podsumowanie każdej z omówionych kwestii stanowi zestaw składający się z trzech przykładowych zadań). Uczeń znajdzie w niej również ciekawostki poszerzające wiedzę na temat prezentowanych motywów, lektur i zagadnień językowych.

Mamy nadzieję, że nasza publikacja pomoże uczniom w powtórzeniu materiału i przygotowaniu do tworzenia wypowiedzi pisemnych także podczas czekającego ich egzaminu na zakończenie szkoły podstawowej.

Życzymy przyjemnej nauki!

Zespół OldSchool

Spis treści

Przegląd lektur 7

Dojrzewanie 8

Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”, Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie Umarłych Poetów”, Aleksander Fredro „Zemsta”, Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”.

Dom i rodzina 13

Jan Kochanowski „Na dom w Czarnolesie”, Tren V (*Jako oliwka mała pod wysokim sadem…*), Tren VII (*Nieszczęsne ochędóstwo, żałosne ubiory…*), Tren VIII (*Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim…*), Władysław Broniewski „Brzoza”, Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie Umarłych Poetów”, Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz” – fragment Księgi I – „Gospodarstwo”.

Etos rycerski 20

Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”, Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”.

Jak żyć szczęśliwie 23

Jan Kochanowski „Na zdrowie”, „Na lipę”, Pieśń XXV (*Czego chcesz od nas, Panie...*), Pieśń II (*Serce roście...*), Pieśń IX (*Nie porzucaj nadzieje...*), Kazimierz Wierzyński „Zielono mam w głowie”.

Miłość 30

Krzysztof Kamil Baczyński „Elegia o… [*chłopcu polskim*]”, Aleksander Fredro „Zemsta”, Adam Mickiewicz „Niepewność”, Konstanty Ildefons Gałczyński „Prośba o wyspy szczęśliwe”, „Rozmowa liryczna”, Antoine de Saint-Exupéry „Mały Książę”, Maria Jasnorzewska-Pawlikowska „Miłość”, Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”, „Quo vadis”.

Patriotyzm 42

Cyprian Kamil Norwid „Moja piosnka II”, Adam Mickiewicz „Reduta Ordona”, Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”, „Latarnik”, Władysław Broniewski „Bagnet na broń”, Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”, Wisława Szymborska „Gawęda o miłości do ziemi ojczystej”.

Poszukiwanie sensu życia 50

Jan Kochanowski Tren V, Tren VII, Tren VIII, Henryk Sienkiewicz „Latarnik”, „Quo vadis”, Antoine de Saint-Exupéry „Mały Książę”, Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”.

Przemijanie 54

Jan Kochanowski „O żywocie ludzkim”, Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie Umarłych Poetów”, Wisława Szymborska „Muzeum”, „Nic dwa razy”.

Przyjaźń 60

Antoine de Saint-Exupéry „Mały Książę”, Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”, Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie Umarłych Poetów”.

Rola literatury w życiu 65

Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”, Henryk Sienkiewicz „Latarnik”, Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie

Umarłych Poetów", Stefan Żeromski „Syzyfowe prace".

Samotność 70
Adam Mickiewicz „Stepy akermańskie", Henryk Sienkiewicz „Latarnik", Antoine de Saint-Exupéry „Mały Książę", Nancy H. Kleinbaum „Stowarzyszenie Umarłych Poetów".

Tradycja 74
Adam Mickiewicz „Dziady cz. II", Aleksander Fredro „Zemsta", Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy".

Wierność sobie i ideałom 79
Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy", „Quo vadis", Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec", Jan Twardowski „Zaufałem drodze".

Wina i kara 84
Adam Mickiewicz „Świtezianka", „Lilije", „Dziady cz. II", Juliusz Słowacki „Balladyna", Agata Christie „I nie było już nikogo", Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy".

Władza 93
Juliusz Słowacki „Balladyna", Antoine de Saint-Exupéry „Mały Książę", Henryk Sienkiewicz „Quo vadis".

Wojna – wpływ na człowieka 96
Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec", Krzysztof Kamil Baczyński „Z głową na karabinie", Jarosław Iwaszkiewicz „Ikar", Miron Białoszewski „Pamiętnik z powstania warszawskiego", Zbigniew Herbert „Pan od przyrody", Czesław Miłosz „Piosenka o porcelanie".

Rodzaje i gatunki literackie 105

Epika 106
Liryka 111
Dramat 115
Gatunki synkretyczne 118
Publicystyka 120

Środki stylistyczne 123

Środki słownikowe (leksykalne) 124
Środki składniowe 127
Tropy poetyckie 131
Środki brzmieniowe (foniczne) 136
Zasady analizy tekstu literackiego 138

Formy wypowiedzi 139

Charakterystyka 140
Opis 140
Opowiadanie 142
Sprawozdanie 142
List 143
Rozprawka 145
Przemówienie 145
Podanie 147
Mieszane formy wypowiedzi 147

Kształcenie językowe 149

Język mówiony 150

Język pisany 150

Cel komunikatu a środki językowe 150

Słownictwo o ograniczonym zasięgu 152

Odmiany stylistyczne 152

Stylizacja językowa 154

Związki frazeologiczne 156

Części mowy 159

Odmienne części mowy 159

- Rzeczownik 159
- Czasownik 161
- Przymiotnik 162
- Liczebnik 163
- Zaimek 164

Nieodmienne części mowy 166

- Przysłówek 166
- Przyimek 166
- Spójnik 166
- Partykuła 167
- Wykrzyknik 167

Rozbiór gramatyczny zdania 169

Składnia 171

Części zdania 171

- Orzeczenie 171
- Podmiot 171
- Przydawka 172
- Dopełnienie 172
- Okolicznik 173

Rozbiór logiczny zdania 173

Rodzaje wypowiedzeń 176

- Zdanie pojedyncze 176
- Zdanie złożone 176
- Wykres zdania podrzędnie złożonego 178

Słowotwórstwo 181

Budowa wyrazu 181

Typy i funkcje formantów 182

Rodzina wyrazów 183

Wyrazy złożone 183

Skróty 184

Skrótowce 185

Fonetyka 187

Narządy mowy 187

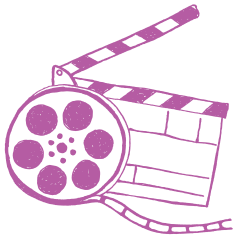
Głoski 188

Zjawiska fonetyczne 188

Akcent 189

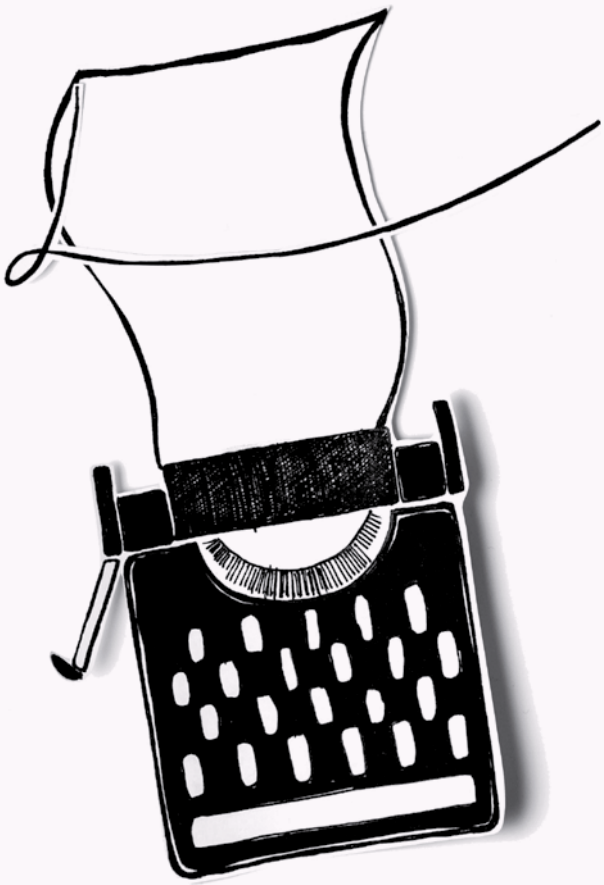
Odpowiedzi do zadań 191

Spis ilustracji 191

CZĘŚĆ 1.

PRZEGLĄD LEKTUR

Dojrzewanie

Rytuał przejścia z okresu dzieciństwa w dorosłe życie stanowi ważny motyw w wielu kulturach. Literatura często stawia pytanie: co świadczy o dorosłości człowieka. Wskazuje na takie cechy, jak odpowiedzialność, poczucie obowiązku, umiejętność podejmowania decyzji, rozsądek. Przeważnie nabywane są one z wiekiem, ale zdarza się, że młodzi bohaterowie dojrzewają z dnia na dzień, wpływa na to jakieś istotne wydarzenie, takie, które wymaga od nich zmiany postępowania, wymusza określone zachowania, np. miłość, konflikt, choroba czy śmierć w rodzinie, wojna. Dojrzewanie jest zatem ukazywane jako:

- nabywanie doświadczenia;
- doskonalenie charakteru;
- nabywanie cech świadczących o stateczności;
- kształcenie umiejętność podejmowania decyzji;
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności;
- ponoszenie konsekwencji postępowania;
- bunt przeciwko utrwalonym schematom.

CIEKAWOSTKA

W kulturze dawnych Słowian obrzędem, po którym chłopca przyjmowano do grona mężczyzn, były postrzyżyny – obrzęd polegający na rytualnym obcięciu włosów dziecku płci męskiej przeważnie połączony z nadaniem mu imienia. Postrzyżyn dokonywał ojciec lub ktoś obcy, kto w ten sposób stawał się w pewnym sensie krewnym.

Przypomnij sobie lektury

Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”

Gdy poznajemy Zbyszka z Bogdańca, jest on młodzieńcem pragnącym rycerskiej sławy. W gospodzie pod Lutym Turem, do której zawitała księżna Anna Danuta wraz z dworem, ratuje przed upadkiem z ławy śliczną Danusię i zostaje jej rycerzem. Kiedy dowiaduje się, jak zginęła matka Jurandówny, przyrzeka, że zdobędzie czuby z krzyżackich hełmów. W drodze do Krakowa, widząc

Krzyżaka, rzuca się do ataku, chcąc jak najszybciej zrealizować swój zamiar. Lekkomyślność przypłaca skazaniem na śmierć.

Od tej chwili zaczyna się nowy okres w życiu bohatera. Dojrzewa, staje się prawdziwym rycerzem, co potwierdza w wielu sytuacjach. To nie wiek zdecydował o tym, że Zbyszko stał się dojrzałym człowiekiem. Ledwie kilka dni dzieli brawurowy, lekkomyślny atak na posła krzyżackiego od odmowy ucieczki z więzienia, gdy Zbyszko potwierdził, że zasługuje na szacunek. Młody człowiek został pasowany na rycerza, kiedy uratował przed atakiem tura księżnę Annę Danutę i Danuśkę. Udowodnił tym czynem nie tylko odwagę i siłę, ale też wierność, poświęcenie i umiejętność szybkiego podejmowania decyzji, a więc cechy świadczące o dojrzałości.

CIEKAWOSTKA

Za współczesne kontynuacje średniowiecznego zwyczaju pasowania giermka na rycerza można uznać nadawanie stopnia oficerskiego uczniom szkół wojskowych, a także pasowanie na uczniów pierwszoklasistów podczas uroczystości ślubowania.

CECHY	SYTUACJE
lekkomyślny	Zaatakował Krzyżaka w drodze z Tyńca do Krakowa.
honorowy	Nie zgodził się na ukorzenie się przed Krzyżakiem i na zaproponowaną przez stryja Maćka ucieczkę z więzienia – wybrał śmierć.
odważny	Samotnie udał się na polowanie na niedźwiedzia; rzucił się na pomoc księżnej i Danusi podczas polowania; stoczył pojedynek z Rotgierem; wziął udział w bitwie pod Grunwaldem.
uczciwy, wierny	Był wierny Danusi, mimo że podobała mu się Jagienka; ruszył Danusi na pomoc, gdy została porwana przez Krzyżaków i szukał swej żony tak długo, aż ją odzyskał.
opiekuńczy, troskliwy	Opiekował się Maćkiem, gdy chorował, a potem odbitą Krzyżakom Danusią.
silny, sprawny fizycznie	Wyciskał sok z gałęzi, naciągał kuszę bez korby; stoczył zwycięski pojedynek z Rotgierem, używając topora, odciął mu bark.
szanujący starszych i tradycję	Szanował Maćka i innych rycerzy, znał kodeks rycerski i przestrzegał go.

Rodzaje i gatunki literackie

RODZAJE LITERACKIE		
EPIKA	**LIRYKA**	**DRAMAT**
• narrator opowiadający o dziejach bohaterów, zdarzeniach • fabuła • świat przedstawiony (m.in.: bohaterowie, czas i miejsce akcji, zdarzenia)	• podmiot liryczny wyrażający uczucia, emocje, snujący rozważania • monolog liryczny • brak fabuły • obraz poetycki • opis uczuć	• brak podmiotu literackiego • fabuła • podział na akty i sceny • podział na tekst główny i poboczny (didaskalia) • dominacja dialogu
epopeja, powieść, nowela, opowiadanie, baśń, mit, podanie, legenda, bajka, dziennik, pamiętnik, przypowieść	pieśń, hymn, oda, tren, elegia, fraszka, sonet	komedia, tragedia, dramat właściwy

Epika

Do epiki należą utwory zawierające fabułę (jedno- lub wielowątkową), czyli układ zdarzeń powiązanych ze sobą przyczynowo-skutkowo. O zdarzeniach i bohaterach oraz relacjach między nimi opowiada narrator:

- narrator wszechwiedzący – mówi w 3. osobie, jest obiektywny; wie wszystko o bohaterach (zna ich przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, myśli i przeżycia);
- narrator mówiący w 1. osobie – może być obserwatorem i/lub uczestnikiem zdarzeń, jest subiektywny, jego wiedza o bohaterach i zdarzeniach jest ograniczona (np. nie zna myśli bohaterów, ich przyszłości).

Zdarzenia, bohaterowie, czas i miejsce wydarzeń to składniki świata przedstawionego dzieła literackiego. Świat przedstawiony:

- może być fikcyjny – zawiera elementy realistyczne (np. bohaterów, miejsca akcji), np. powieść obyczajowa, powieść historyczna;
- może zawierać elementy autentyczne (prawdziwe postacie, miejsca wydarzeń), np. reportaż, pamiętnik, dziennik;

- może być fantastyczny lub zawierać elementy fantastyczne (bohaterów, miejsca, przedmioty niemające odpowiedników w świecie rzeczywistym), np. baśń, powieść fantasy, powieść fantastycznonaukowa.

Nie wszyscy bohaterowie odgrywają tak samo ważną rolę w utworze, dzielą się na:

- pierwszoplanowych;
- drugoplanowych;
- epizodycznych.

Wbrew powszechnej opinii utwory epickie nie zawsze są pisane prozą. Głównym gatunkiem epickim do czasu powstania powieści był epos, utwór zazwyczaj wierszowany. Również inne gatunki epickie pisane są wierszem, np. poemat epicki, poemat heroikomiczny, a także bajka.

CIEKAWOSTKA

We Wrocławiu powstaje Muzeum „Pana Tadeusza". Ekspozycja zostanie otwarta w 2016 r., jej głównym punktem będzie rękopis dzieła. W muzeum znajdą się też dzieła innych romantyków, np. Juliusza Słowackiego czy Cypriana Kamila Norwida.

Gatunki epickie

Epopeja. Jest to najstarszy gatunek epicki. Przedstawia dzieje głównego bohatera na tle ważnych wydarzeń historycznych. Podniosły styl podkreśla niezwykłość bohaterów i ich czynów. Bogate opisy postaci, miejsc i sytuacji (szczególnie bitew i pojedynków) budują szczególny nastrój oraz służą retardacji (zwolnieniu biegu akcji), zawierają m.in. porównania homeryckie (rozbudowane porównania) i epitety stałe (np. gromowładny Zeus). Epopeja zaczyna się inwokacją (rozbudowaną apostrofą) – prośbą o natchnienie skierowaną do sił nadprzyrodzonych (np. do muz). Przykłady: Homer „Iliada" i „Odyseja", Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz".

Powieść. Zazwyczaj jest to utwór o rozbudowanej fabule, wielowątkowy. Bohaterowie są scharakteryzowani w sposób bezpośredni lub pośredni (np. poprzez

Środki
stylistyczne

Środki słownikowe (leksykalne)

Archaizm – wyraz, który nie jest już używany, służy stylizacji językowej (archaizacji), dzięki której czytelnik ma złudzenie, że czyta tekst pochodzący z dawnych czasów.

„– Wierę, Wierę… Ja takoż, bo równie jak waść […] łaciny dobrze nie posiadam. […]

– Jużci – odparł – com zbytnio w naukach nie pomknął".

Zofia Kossak-Szczucka, „Bursztyny"

Neologizm – wyraz nowy w języku; neologizm artystyczny to wyraz specjalnie utworzony przez autora, pozwalający na najlepsze w danym momencie opisanie np. emocji, sytuacji.

Nim śmierć w źdźbło mroku przeistoczy
Pomysł mych łez – i zarys ducha –
Niech mi gwiazdami spyla oczy
Nicości złota rozsypucha!

Bolesław Leśmian, „Srebroń"

Zdrobnienie – przeważnie podkreśla pozytywne emocje, sympatię podmiotu lirycznego dla opisywanej osoby lub rzeczy.

Jako oliwka mała pod wysokim sadem
Idzie ziemie ku górze macierzyńskim śladem,
Jeszcze ani gałązek, ani listków rodząc,
Sama tylko szczupłym prątkiem wschodząc […]

Jan Kochanowski, Tren V

CIEKAWOSTKA

Gdy w języku pojawiają się neologizmy, nie zawsze są przez wszystkich rozumiane. Jeśli ktoś nie wie np., kim jest debeściak, odpowiedź na to pytanie może znaleźć w „Słowniku 100 tysięcy potrzebnych słów", który zawiera także objaśnienia wielu wyrazów obcych – nowych w języku polskim.

Zgrubienie – przeważnie podkreśla negatywne emocje, używane też na co dzień, np. babsko, chłopaczysko.

„Geografica powiedziała, że jeszcze jedna dwója definitywnie przekreśla moje szanse".
Krystyna Siesicka, „Fotoplastykon"

Synonim – wyraz bliskoznaczny służący zastąpieniu wyrazu np. w celu uniknięcia powtórzenia lub podkreślenia emocji; synonim może wyrażać stosunek mówiącego do danego przedmiotu, np. mustang, koń, szkapa.

Zachowuj się jak grzeczne dziecko, a nie jak rozkapryszony bachor.

Antonim – wyraz o przeciwnym znaczeniu, podkreślający kontrast; często wykorzystywany w bajkach.

Nie nowina, że głupi mądrego przegadał;
Ignacy Krasicki, „Mądry i głupi"

Kolokwializm – wyraz, wyrażenie lub zwrot z języka potocznego; podkreśla emocje, stanowi też element stylizacji językowej, używany w dialogach w celu podkreślenia autentyzmu.

Pysk miał z żabia ślimaczy […]
A zad tyli co kwoka, kiedy znosi jajo.
Milcz, gębo nieposłuszna […]
Bolesław Leśmian, „Dusiołek"

Wulgaryzm – wyraz, wyrażenie lub zwrot uznane za nieprzyzwoite; to zaskakujący czytelnika sposób podkreślania silnych emocji.

kochajcie wróbelka, dziewczęta,
kochajcie do jasnej cholery!
Konstanty Ildefons Gałczyński, „O wróbelku"

Formy
wypowiedzi

Formy wypowiedzi

Charakterystyka

Charakterystyka to opis wyglądu zewnętrznego postaci literackiej lub rzeczywistej połączony z opisem jej cech wewnętrznych, wzbogacony o przykłady sytuacji, w których można zaobserwować daną cechę.

Plan charakterystyki

1. Wstęp – przedstawienie postaci (dane ogólne: jak się nazywa, kim jest, skąd pochodzi, czym się zajmuje).
2. Rozwinięcie – wygląd zewnętrzny (wzrost, sylwetka, kolor włosów, oczu); sposób bycia, zachowanie, usposobienie (sposób poruszania się, mówienia); intelekt, zainteresowania, uzdolnienia; cechy osobowości i charakteru; sytuacje, w których można zauważyć omawiane cechy.
3. Zakończenie – własna opinia na temat opisywanej postaci, opinia na temat sposobu ukazania tej postaci.

Można dokonać charakterystyki:

- porównawczej, czyli zestawić dwie postaci i wskazać różnice i/lub podobieństwa;
- bezpośredniej, czyli nazwać cechy bohatera;
- pośredniej – przedstawić sposób zachowania bohatera, jego wypowiedzi, poglądy;
- autocharakterystyki, czyli zaprezentować samego siebie.

Opis

Opis to szczegółowe przedstawienie wyglądu prezentowanej osoby, rzeczy itp. lub uczuć oraz przebiegu zdarzeń. Można dokonać opisu:

- statycznego – przedmiotu, osoby, miejsca, krajobrazu. Określa się np.: kolor, kształt, wielkość, smak, zapach, fakturę powierzchni (w zależności od potrzeb); przeważają rzeczowniki, przymiotniki i przyimki, stosuje się porównania i metafory;
- dynamicznego – sytuacji, przeżyć. Przeważają czasowniki i przysłówki.

TEMAT	ELEMENTY, ŚRODKI JĘZYKOWE
postać	• przedstawienie postaci (np. imię, nazwisko, kim jest, wiek) • wygląd: twarz (usta, oczy, czoło, nos, broda), włosy, sylwetka, ubiór • sposób poruszania się, opinia o postaci – wrażenie, jakie postać wywołuje
przedmiot	• nazwa przedmiotu, jego przeznaczenie, umiejscowienie • cechy przedmiotu, np. wielkość, kształt, kolor, faktura • opinia o przedmiocie
dzieło sztuki, np. obraz	• tytuł dzieła, autor, czas powstania • temat, np.: portret, pejzaż, weduta, scena rodzajowa, martw natura • kierunek w sztuce, np. impresjonizm, abstrakcjonizm, kubizm • technika, np. akwarela, grafika, fresk • poszczególne plany z uwzględnieniem rozmieszczenia elementów i ich wzajemnych relacji • interpretacja • opinia – wrażenie, jakie dzieło wywołuje W opisie dzieła trzeba uwzględnić pojęcia z danej dziedziny sztuki.
krajobraz	• rodzaj krajobrazu • pora roku i dnia • oświetlenie • zjawiska atmosferyczne (np. deszcz, tęcza, mgła) • roślinność, odgłosy przyrody • opinia – wrażenie, jakie krajobraz wywołuje
przeżycia wewnętrzne	• nazwy uczuć • liczne czasowniki i przysłówki • przedstawianie zewnętrznych przejawów uczuć, np.: mimiki, gestów, zmian wyglądu, sposobu mówienia
sytuacja	• liczne czasowniki (może wystąpić mieszanie czasu teraźniejszego i przeszłego), przysłówki, wyrażenia podkreślające szybkie tempo zdarzeń • przeważnie zdania krótkie, pojedyncze oraz równoważniki zdań • wykrzyknienia

CZĘŚĆ 5.

Język mówiony

Język mówiony używany jest w sytuacjach nieoficjalnych (wtedy zawiera elementy języka potocznego) i oficjalnych (wtedy jest podobny do języka pisanego).

Oprócz własnego głosu (intonacja), nadawca wykorzystuje dodatkowo mimikę i gest. Wypowiedzenia (zdania, równoważniki zdań) są nieuporządkowane, mogą być urwane; występuje dużo wykrzyknień i powtórzeń.

Język pisany

Używany w sytuacjach oficjalnych ma charakter przemyślanej wypowiedzi o starannym doborze słów (brak powtórzeń) i uporządkowanej składni, bezbłędnej fleksji. Używany jest też w sytuacjach nieoficjalnych (list prywatny), obecnie coraz bardziej w takich sytuacjach przypomina język mówiony (fora internetowe, czaty, blogi, twitter).

CIEKAWOSTKA

9 września 1996 r. została powołana Rada Języka Polskiego, która wydaje opinie we wszelkich sprawach dotyczących używania języka polskiego w komunikacji publicznej. Do zadań Rady należy m.in.: upowszechnianie wiedzy o języku polskim, rozstrzyganie wątpliwości językowych, wypowiadanie się w sprawie przepisów ortograficznych i interpunkcyjnych, opiniowanie nazw (oraz ich form gramatycznych i ortograficznych) proponowanych dla nowych towarów lub usług, a także otaczanie szczególną opieką kultury języka polskiego w nauczaniu szkolnym.

Cel komunikatu a środki językowe

Komunikat to treść przekazywana za pomocą:

- słów (komunikacja werbalna);
- mimiki i gestów (komunikacja niewerbalna).

Komunikacja językowa to proces porozumiewania się ludzi za pomocą znaków językowych (graficznych lub dźwiękowych):

kontekst (okoliczności)
komunikat (wypowiedź)
NADAWCA ——————————— ODBIORCA
kontakt
kod (język)

Celem przekazywania komunikatu, czyli intencją wypowiedzi, może być m.in.: przekazanie informacji, wyrażenie opinii, uczuć, prośby, zapytanie. Nadawca dobiera środki językowe w zależności od celu wypowiedzi.

CEL	ŚRODKI JĘZYKOWE
informacja	zdania oznajmujące, równoważniki zdań
perswazja i manipulacja	apostrofa, tryb rozkazujący, pytania retoryczne, partykuły, słownictwo zawierające zachętę (np.: serdecznie zapraszamy, tylko dziś), wykrzyknienia, przymiotniki i przysłówki w stopniu najwyższym, zdrobnienia, zgrubienia, czasowniki w 1. os. l. mn.
wyrażanie uczuć, poglądów	wyrazy nacechowane emocjonalnie (zdrobnienia, zgrubienia), przymiotniki i przysłówki w stopniu najwyższym, zdania wykrzyknikowe, pytające, partykuły, wulgaryzmy
nawiązanie, podtrzymanie, zakończenie kontaktu	wykrzykniki (halo, hej, siema, czołem), zwroty typu: co słychać, co u ciebie, pa, do jutra
wywołanie u odbiorcy przeżyć estetycznych	metafory, porównania, epitety i inne środki stylistyczne

